BAŞYAZI

2011 yılında **ekonominin görünümü** ve 2012

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU
TOBB Başkanı
Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği
(Eurochambres) Başkan Yardımcısı
İslam Ticaret ve Sanayi Odası (ICCI) Başkan Yardımcısı
baskanlik@tobb.org.tr

Cari açık, enflasyon ve faiz oranlarının çift haneli seviyelere ulaşması, 2012 yılında yüksek büyüme oranının sürdürülebilirliğinin önündeki en ciddi risk unsurlarını oluşturuyor. **En büyük ihracat pazarımız ve finansman kaynağımız konumundaki Avrupa ülkeleri** ekonomilerinin düzelip düzelmeyeceği de ekonomideki büyüme performansımızda etkili olacaktır.

Tarihteki en büyük edebiyatçılardan Charles Dickens, başyapıtı kabul edilen "İki Şehrin Hikâyesi" adlı kitabının girişinde şöyle der: "Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü; akıl çağıydı, budalalık çağıydı; inanç zamanıydı, inançsızlık zamanıydı; aydınlanma mevsimiydi, karanlık mevsimiydi; umut baharıydı, umutsuzluk kışıydı; önümüzde her şey vardı, önümüzde hiçbir şey yoktu. Hepimiz cennete gidiyorduk ya da tersine, cehenneme."

Bu cümleler 2011 yılında ekonominin nasıl bir görünüm sergilediğinin bir özeti olarak da kullanılabilir. Bir tarafta son derece parlak sonuçlara ulaşılırken, madalyonun öbür yüzünde özellikle büyümenin sürdürülebilirliğiyle ilgili sorunların giderek arttığı bir yıl yaşadık. Olumlu göstergelerin başında ekonomik büyüme geliyor. Avrupa'da birçok ülke ekonomik sıkıntı içindeyken, Türkiye ekonomisi geçen yılın ilk 9 ayında yüzde 9,6 büyüdü. Büyümenin lokomotifi önceki yıllardaki gibi özel tüketim oldu. Büyümenin 6,4 puanı özel tüketimden geldi. Özel yatırımların katkısı 5,5, ihracatın katkısı 1,6 iken, ithalatın katkısı etkisi eksi 4,7, kamu tüketim-yatırımının katkısı 0,6 olarak gerçekleşti.

Sektörel bazda bakıldığında, inşaat sektörü yüzde 12,7 ile en yüksek büyümeyi gösterdi. Tarım yüzde 5,3, sanayi yüzde 10, hizmet sektörleriyse yüzde 9,8 büyüdü. Büyümenin öncü göstergelerinden sanayi üretimi, ekim ve kasım aylarında bir önceki yılın aynı aylarına göre sırasıyla yüzde 7,3 ve 8,4 arttı. Bu veriler ışığında 2011 yılı için yıllık büyüme oranının yüzde 8'in üzerinde olacağını tahmin ediyoruz.

Ekonomideki büyüme istihdam artışını da getirdi. İşsizlik oranı ekim ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre 2,1 puan azalışla yüzde 11,2'den yüzde 9,1'e geriledi. İşsiz sayısıysa geçen yılın aynı dönemine göre 447 bin kişi azalışla 2,5 milyon kişiye düştü. Toplam istihdam sayısı bu dönemde 1,5 milyon kişi arttı. İstihdamdaki bu artışın yarıya yakını hizmet sektörlerinden geldi.

İstihdamdaki olumlu seyirle birlikte kayıt dışılık da azaldı. 2011'nin Ekim ayı itibarıyla son bir yıl zarfında özel sektörün kayıtlı istihdamı 1,1 milyon kişi arttı. Özel sektördeki kayıtlı iş yeri sayısı da ekonomideki büyümenin bir göstergesi olarak bu dönemde 126 bin adet arttı ve 1,4 milyona ulaştı.

Piyasadaki nakit akışının bir göstergesi olarak kabul edilen karşılıksız çek ve senet miktarları geçen sene azaldı. Protesto edilen senet miktarı 5,8 milyar liradan 4,9 milyar liraya düşerken, karşılıksız çıkan çek adediyse 900 binden 595 bine geriledi.

Yatırım teşvik belgeleri sayı olarak geçen senenin ilk 11 ayında bir önceki seneye göre artmakla birlikte miktar olarak azaldı ve 50,7 milyar liradan 49,5 milyar liraya geriledi. Bu gerilemede en büyük faktör, komple yeni yatırımlar için alınan teşviklerdeki azalma oldu. Bu kapsamda düzenlenen belge miktarı 39 milyar liradan 35 milyar liraya düştü.

Yatırım teşviklerinden bölgesel bazda en büyük payı yüzde 38 ile Marmara Bölgesi aldı. Doğu Anadolu Bölgesi yüzde 83 ile en yüksek artışı yaşarken, Akdeniz Bölgesi'ndeki teşvikler yüzde 70 oranında geriledi. İl bazında en çok azalma yaşayanlar; Aksaray, Adana, Karaman, Kırşehir, Hatay ve Giresun olurken, en çok artış gerçekleşen iller Artvin, Şırnak, Ordu, Kocaeli, Siirt, Elazığ, Zonguldak ve Kırıkkale oldu.

Ekonomideki canlanmayla birlikte KOBİ'lerin kullandığı krediler kasım ayında 161 milyar liraya ulaştı. Böylece 11 aylık dönemde KOBİ kredileri yüzde 28 oranında büyürken, kredi kullanan KOBİ sayısıysa yüzde 12 artışla 1,5 milyona ulaştı. KOBİ'lerin takibe düşen kredi miktarı yüzde 13 oranında gerileyerek 5,2 milyar liraya, kredisi takibe düşen KOBİ sayısı ise yüzde 17 azalarak 167 bine indi.

Mali istikrarın göstergesi konumundaki merkezi yönetim bütçe açığı, 2011 yılında bir önceki yıla göre yüzde 58 oranında azalarak 17,5 milyar lira olarak gerçekleşti. Bu olumlu performansın en büyük nedeni ekonomideki canlılığa paralel olarak artan vergi gelirleri oldu. Toplam vergi gelirleri yüzde 21 artarken, kurumlar vergisi tahsilatındaki artış yüzde 29, dâhilde alınan KDV yüzde 14, ithalde alınan KDV yüzde 35, ÖTV tahsilatıysa yüzde 12 oranlarında artış gösterdi. Faiz hariç kamu harcamaları yüzde 10 oranından büyürken, faiz giderleri yüzde 13 azaldı. Vergi ve prim borçlarının yapılandırılmasından gelen 13 milyar lira da, bütçe açığının azalmasını sağladı.

2010 yılı sonunda 369 milyar lira olan kamu iç borcu, 2011 Eylül ayı sonunda yüzde 4 artışla 383 milyar liraya ulaştı. Bu dönemde kamu dış borcu ise yüzde 7 artışla 89 milyar dolardan 95 milyar dolara çıktı.

2011 yılındaki olumsuz gelişmelerin başında dış ticaret açığı ile cari açıktaki bozulmanın devam etmesi geliyor. Geçen yılın 11 aylık döneminde ihracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 20, ithalatsa yüzde 34 arttı. Böylece tarihi bir rekor kıran dış ticaret açığı yüzde 55 büyüyerek, 98 milyar dolara ulaştı. İhracatın ithalatı karşılama oranıysa yüzde 56'ya geriledi. Bu dönemde sınai ara malı ithalatının yüzde 32 oranında büyüyerek 70 milyar dolara ulaşması sanayi üretiminin ithalata bağımlılığının arttığının bir göstergesi oldu.

Döviz gelir-gider açığı anlamındaki cari açıktaki hızlı büyüme ekonomideki en büyük risk unsuru olmaya devam ediyor. 2011 yılının 11 ayında cari açık iki katına çıktı ve 70 milyar dolara yükseldi. Böylece tarihi rekor kırarak milli gelirin yüzde 10'una ulaştı. Cari açıktaki artışın nedenleri, iç talebe dayalı büyüme, düşen faiz oranlarıyla birlikte azalan tasarruf ile artan tüketim oranı ve üretimdeki toparlanmayla birlikte artan ithal ara malı ve enerji ihtiyacı olarak görülüyor.

Cari açığın finansmanında borç yaratan işlemlerin ilk sıralarda olması diğer bir olumsuz gelişme oldu. Bu kapsamda bankaların aldığı krediler 11 milyar dolar, reel sektörün aldığı krediler 10 milyar dolar, portföy yatırımları 16 milyar dolar olarak gerçekleşti. Buna paralel olarak özel sektörün dış borcu 189 milyar dolardan, 204 milyar dolara yükseldi.

Tüketici fiyatları endeksi 2011 yılında yüzde 10,5, üretici fiyatları endeksi ise yüzde 13,4 oranında arttı. Yeniden çift haneli seviyeleri gören enflasyon oranları, fiyat istikrarının riske girdiğini gösteriyor. Enflasyonun temel belirleyicileri yükselen döviz kuru, gıda fiyatları, emtia fiyatları ve bazı ürünlerde artırılan vergiler oldu.

Cari açık, enflasyon ve faiz oranlarının çift haneli seviyelere ulaşması, 2012 yılında yüksek büyüme oranının sürdürülebilirliğinin önündeki en ciddi risk unsurlarını oluşturuyor. En büyük ihracat pazarımız ve finansman kaynağımız konumundaki Avrupa ülkeleri ekonomilerinin düzelip düzelmeyeceği de ekonomideki büyüme performansımızda etkili olacaktır.